

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.025 у Хмельницькому
університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Крушинського С.А. на дисертацію Коломійчука В'ячеслава Олеговича на тему «Правові засади кримінальної відповідальності та протидії рейдерству в Україні», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності теми дисертації. Проблема рейдерства, яка виникла в Україні, тісно пов'язана з необхідністю зміцнення вітчизняної економіки, ефективного захисту бізнесу, протидії незаконному заволодінню власністю. Рейдерство досі характеризується як явище, яке має значну поширеність в Україні та яке деструктивно впливає як на економічну безпеку окремих суб'єктів господарювання, так і на національну економічну безпеку в цілому. При цьому, пошук ефективного способу запобігання рейдерству також не зупиняється. Велика надія законодавця як щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню суб'єктів господарювання, так і щодо запобігання цьому, покладалась на кримінальну заборону, викладену у ст. 206-2 КК України. Також, «антирейдерське» спрямування властиве й нормам, що містяться у ст. 206 КК України, диспозицію якої було фундаментально доповнено шляхом криміналізації так званої «силової» форми рейдерства у формі захоплення майна. Своєрідною підготовкою до рейдерського захоплення є підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб — підприємців, за яке передбачена кримінальна відповідальність у ст. 205-1 КК України. У кримінально-правовій доктрині висловлені й інші позиції щодо того, склади яких кримінальних правопорушень відносяться до «рейдерських», тобто усталеного розуміння сутності рейдерства наразі немає.

Проте, окрім неоднозначної наукової оцінки, зазначені норми закону про кримінальну відповідальність мають також надзвичайно низьку ефективність. Тому завданням кримінально-правової доктрини є пошук шляхів удосконалення цих норм з метою забезпечення виконуваності їх призначення. З огляду на вказані аргументи є всі підстави погодитися із вибором теми дисертації як безумовно актуальної для теорії кримінального права, а також правозастосовної практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертант чітко окреслив наукову проблему, яка підлягає дослідженню і вирішенню, правильно визначив об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертаційного дослідження є чіткою і послідовною. Запропонована структура дисертації дала можливість автору розкрити сутність рейдерства та дослідити соціальну зумовленість діянь, які охоплюються поняттям рейдерство, проаналізувати кримінальне законодавство України та окремих зарубіжних країн в частині відповідних кримінально-правових заборон, проаналізувати ознаки складів «рейдерських» кримінальних правопорушень, окреслити проблеми застосування покарання за вчинення цих кримінальних правопорушень, охарактеризувати напрями кримінально-правової політики протидії рейдерству та внести пропозиції щодо її удосконалення.

Метою дослідження автор визначив вирішення конкретного наукового завдання щодо розробки питань кримінальної відповідальності за злочини, які охоплюються поняттям рейдерство, та формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення закону про кримінальну відповідальність з метою протидії рейдерству. Для досягнення поставленої мети визначено вісім завдань, які в цілому кореспондують з планом роботи та положеннями, викладеними у висновках, і успішно виконані дисертантом.

З урахуванням поставленої мети, визначеного об'єкта та предмета дослідження дисертантом правильно використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання у їх поєднанні. Такий підхід забезпечив повноту розроблення теми дослідження і достовірність отриманих результатів.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена й тим, що здобувач використав достатню кількість актів вітчизняного та зарубіжного законодавства, судової практики, наукової літератури з аналізованих питань. У своїй роботі Коломійчук В.О. використовує ґрунтовні наукові публікації з досліджуваної проблеми, на сторінках дисертації веде детальний аналіз наукових позицій, критично, однак толерантно полемізує з дискусійних питань. Позитивно, що критикуючи позицію інших авторів, дисертант висловлює власні висновки та пропозиції.

Висновки та рекомендації дисертант обґрунтовує з урахуванням судової практики на основі вивчення судових рішень у кримінальних провадженнях щодо «рейдерських» кримінальних правопорушень, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Коломійчуком В.О. у дисертаційному дослідженні,

забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, опрацюванню значної кількості нормативних актів як України, так і зарубіжних країн, судової практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу у наукових публікаціях.

Є підстави стверджувати, що рецензована дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального права комплексним дослідженням теоретичних і прикладних проблем кримінальної відповідальності та протидії рейдерству, в якому сформульовано рекомендації для удосконалення положень національного кримінального законодавства.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, автор запропонував узагальнене поняття рейдерства як комплексу незаконних дій, спрямованих на встановлення контролю (юридичного або/і фактичного) над юридичною особою або заволодіння її майном проти волі власника або керівника такої особи. Варто погодитись, що правильне визначення досліджуваного поняття, встановлення його ознак має важливе значення для ефективної кримінально-правової протидії рейдерству, зокрема для правильної кваліфікації дій учасників рейдерського захоплення.

В роботі запропоновано виділяти широке та вузьке розуміння переліку кримінальних правопорушень, за якими можуть кваліфікуватися дії рейдерів. У вузькому розумінні, під злочинами, які охоплюються поняттям рейдерство, автор розуміє кримінальні заборони, визначені ст.ст. 205-1, 206, 206-2 КК України.

Дисертантом обґрунтовано доцільність концепції криміналізації рейдерства в одній, спеціальній кримінально-правовій забороні, яка доповнить кримінальний закон терміном «рейдерство» та об'єднає в собі різні прояви рейдерства, ознаки яких на сьогодні визначені у ст.ст. 206 та 206-2 КК України. Відповідно, запропоновано редакцію такої кримінально-правової заборони (ст. 206-2 «Рейдерство»).

У дисертації наводяться аргументи на користь позиції про недоцільність об'єднання в одній частині статті КК України таких діянь як «вимога припинити займатися законною господарською діяльністю чи обмежити її» та «захоплення єдиного майнового комплексу або його частини»

На думку рецензента, варто підтримати підхід автора щодо необхідності здійснення поширювального тлумачення поняття «державна реєстрація юридичної особи та фізичної особи-підприємця», вжитого у ст. 205-1 КК України, на усі випадки державної реєстрації, визначені у законодавстві, а не виключно на процедуру створення юридичної особи чи фізичної особи-підприємця.

Заслуговує на увагу висловлена дисертантом вказівка на логічно неузгоджений підхід законодавця до визначення видів покарань, які можуть бути призначені за вчинення «рейдерських» злочинів, внаслідок чого склалась ситуація, за якої за вчинення нетяжкого злочину (ч. 1 ст. 205-1 КК України) передбачена можливість призначення покарання у виді позбавлення волі, а за вчинення тяжкого злочину (ч. 1 ст. 206 КК України) – ні.

Крім того, автор слушно акцентує увагу на тому, що покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю у санкціях ст.ст. 205-1, 206, 206-2 КК України сформульоване як додаткове, а значить може бути призначене на строк від 1 до 3 років (ч. 1 ст. 55 КК України). Натомість, ч. 2 ст. 206 КК України передбачає можливість призначення цього покарання на строк від 2 до 4 років, а ч. 3 ст. 206 КК України – на строк від 3 до 5 років.

Наукове дослідження, проведене Коломійчуком В.О., має не тільки теоретичне, але й практичне значення. Наведені дисертантом положення та пропозиції можуть бути використані для удосконалення чинного кримінального законодавства України. Наприклад, автором внесено пропозицію передбачити у кримінальному законі можливість застосування кримінально-правових заходів до юридичних осіб за вчинення від їх імені та в їх інтересах злочинів, передбачених ст.ст. 205-1, 206 та 206-2 КК України. Враховуючи це, запропоновано доповнити ч. 1 ст. 96-3 КК України підпунктом 7 наступного змісту: *«вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених ст. 205-1, 206 та 206-2 цього Кодексу»* та занести вказані статті до переліку у п. 2 примітки до ст. 96-3 КК України.

Автор вважає за доцільне звужити дію ч. 1 ст. 205-1 КК України виключно до встановлення кримінальної відповідальності за умисне подання для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи-підприємця документів, які містять завідомо неправдиві відомості. Відповідно, запропоновано змінити диспозицію цієї норми шляхом виключення такої дії як *«підроблення документів, які відповідно до закону подаються для державної реєстрації»*, що дозволить усунути проблему фактичного встановлення кримінальної відповідальності за готування до злочину.

Також запропоновано уніфікувати термінологію у ст. 205-1 та ст. 206-2 КК України, замінивши зворот, вжитий у ст. 205-1 КК України «документи, які містять завідомо неправдиві відомості» на «підроблені документи». Дійсно, у випадку внесення до документа завідомо неправдивих відомостей, мова йде про так зване «інтелектуальне» підроблення документа.

Основні результати дисертації Коломійчука В.О. достатньо повно відображені у 6 наукових статтях, опублікованих у вітчизняних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, а також у 7 тезах доповідей на конференціях, що відповідає вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, у достатньому обсязі відображені в анотації до дисертації, зміст якої відповідає встановленим вимогам. Текст дисертації викладено у науковому стилі, літературною державною мовою.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності. У дисертації звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації рецензентом не виявлено.

Загальна позитивна оцінка дисертації не виключає можливості висловлення окремих зауважень, виявлення окремих спірних та таких, що потребують додаткової аргументації, положень і висновків, внесення певних побажань рекомендаційного характеру.

1. До сутнісних ознак рейдерства автор відносить, у тому числі, спільну участь декількох осіб. Видається, що таке твердження не є безспірним. Безумовно, рейдерські атаки дуже складно реалізувати одноособово, у більшості випадків це здійснює стійка група з чітким розподілом ролей та функцій. Однак, судова практика засвідчує наявність окремих випадків, коли рейдерське захоплення майна суб'єкта господарювання здійснювалося однією особою. Див., наприклад, вирок Шевченківського районного суду м. Львова від 18 лютого 2020 року (справа № 466/715/18) URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88478792>.

2. Пропонуючи редакцію ст. 206-2 КК України «Рейдерство», дисертант оперує терміном «юридична особа». У зв'язку з цим, цікавою є його думка щодо можливості і доцільності використання, натомість, терміну «суб'єкт господарювання», який охоплює усі види юридичних осіб різних організаційно-правових форм та форм власності, а також фізичних осіб, що здійснюють господарську діяльність.

3. У запропонованій редакції ст. 206-2 КК України «Рейдерство» в якості одного з альтернативних діянь, що складають об'єктивну сторону рейдерства, зазначено «захоплення єдиного майнового комплексу або його частини, поєднане з незаконним припиненням або обмеженням діяльності на цих

об'єктах». При цьому в якості покарання за вчинення такого діяння передбачено штраф від 10 тисяч до 15 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з можливістю застосування позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Видається, що протидія такого роду діянням за допомогою покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, буде недостатньою.

Разом з тим, слід відзначити, що висловлені рецензентом зауваження і побажання мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновки:

1. Дисертація Коломійчука В'ячеслава Олеговича на тему «Правові засади кримінальної відповідальності та протидії рейдерству в Україні» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини кримінального права та правозастосовної практики.

2. Дисертація Коломійчука В.О. виконана і оформлена у відповідності до вимог, передбачених Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Здобувач Коломійчук В'ячеслав Олегович заслуговує на присудження йому освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент

**завідувач кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, доцент**

Сергій КРУШИНСЬКИЙ